

TA'LIM TIZIMIDA ZAMONAVIY BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH

Mardiyeva Rozilya

O'zDJTU FRUSK, 3-kurs talabasi

Elchiyeva Dinara Tolubayevna

Ilmiy rahbar: Pedagogika va psixologiya
kafedrasi v.b. dotsenti

Boshqaruv faoliyati - inson, moliyaviy va moddiy resurslardan foydalangan holda tashkilot maqsadlariga erishishga qaratilgan harakatlarni rejalashtirish, tashkil etish, muvofiqlashtirish, rag'batlantirish va nazorat qilishning maqsadli jarayoni. Bu mansabdor shaxslarning ma'lum bir soha yoki kompaniya doirasidagi raqobatdosh ustunliklarni va resurslardan optimal foydalanishni ta'minlash, vazifalarga samarali erishish usullari va amaliyotlarini o'rganadigan kasbiy faoliyati. Boshqaruv tabiat va jamiyatda keng tarqalgan universal hodisadir. Bu tushuncha fanda keng namoyon bo'lib, biologik, texnik, iqtisodiy, ijtimoiy va boshqa uyushgan tizimlarga xos bo'lgan funksiyani bildiradi. Shuning uchun boshqaruv tushunchasiga turli xil ta'riflar mavjud.

Falsafada boshqaruv o'z dasturini, maqsadini amalga oshirish, sifat aniqligi va tuzilmasini saqlash, atrof-muhit bilan dinamik muvozanatni saqlash, faoliyat uslubi, rivojlanish va uning elementlari o'rtasidagi o'zaro ta'sirning bir turi sifatida uyushgan tizimning funksiyasi sifatida qaraladi.

Kibernetikada boshqaruv deganda tizimdagi va tashqi muhitdagi axborot jarayoni yoki o'zgarishlari hamda uning elementlaridan biri tomonidan boshqa elementga (boshqaruv obyektidagi boshqaruv markazi) amalga oshiriladigan qayta aloqa bilan tizimdagi ta'sir tushuniladi.

Psixologiyada boshqaruv boshqa obyektning holatini o'zgartirishdan iborat bo'lgan jarayon sifatida, "boshqaruv dasturini ishlab chiqish va boshqariladiganlarni ushbu dasturni samarali amalga oshirishga undaydigan rag'batlantiruvchi shart-sharoitlarni yaratishga qaratilgan faoliyat" sifatida ko'rsatilgan.

Barcha ta'riflar boshqariladigan tizimlarning keng sinfiga xos bo'lgan eng umumiy xususiyatlarni o'z ichiga oladi. Har qanday boshqaruvning belgilari quyidagilardan iborat: tizimning mavjudligi, boshqariladigan va boshqariladigan quyi tizimlar, boshqariladigan parametr, elementlarning sababiy bog'liqligi, tizimning kuchaytiruvchi qobiliyati (kichik ta'sirlardan katta o'zgarishlarga duchor bo'lish qobiliyati), tizimlarning dinamik tabiati, qayta aloqa, uzatish, saqlash, ma'lumotni o'zgartirish, yo'nalish, boshqaruvning antiyentropiyasi. Psixologik nuqtayi nazardan, R.X.Shakurov ta'kidlaganidek, boshqaruvning mohiyati "oriyentatsiya" va "odamlar faoliyatini faollashtirish" bilan bog'liq, chunki bu ijtimoiy foydali natija - mehnat mahsulini olish uchun birgalikdagi faoliyat jarayonini tartibga solish uchun zarurdir.

A.V.Filippov ta'kidlaganidek, boshqaruv deganda ijtimoiy moxiyati munosabatlar kategoriyasida o'z aksini topadigan ijtimoiy hodisa, boshqaruvning aynan "texnologiyasi"da namoyon bo'ladigan mehnat, faoliyat turi sifatida tushunish kerak. Boshqaruv munosabatlarini tavsiflab, V.G.Afanasevning ta'rifiga tayanadi, unda boshqaruv munosabatlari "boshqaruvning umumiy tamoyillariga asoslangan boshqaruv funksiyalarini amalga oshirish jarayonida odamlar, ijtimoiy guruhlarining murakkab munosabatlari" deb ta'riflanadi.

Boshqaruv munosabatlari tashkiliy va axborot jihatlarini o'z ichiga oladi. Qayta aloqa prinsipi boshqaruv mexanizmida muhim o'rin tutadi, bu birinchidan, axborot almashinuvini - axborot ta'sirini, ikkinchidan, teskari ta'sirni o'z ichiga oladi, chunki har qanday o'zaro ta'sirda boshqaruv subyekti va obyekt muqarrar ravishda o'rnini o'zgartiradi. Boshqaruv obyekt texnik tizim bo'lganda ham sodir bo'lishi mumkin, ammo bu holda boshqaruv munosabatlari paydo bo'lmaydi. Boshqaruv munosabatlari boshqaruv subyekti va obyektining o'zaro ta'siri (qarshilik yoki yordam ko'rinishida) va o'zaro ta'siri sharoitida yuzaga keladi va bu boshqaruv obyekt shaxs bo'lsa, mumkin bo'ladi. Bunday boshqaruv munosabatlari kasbiy va ish o'rinlari orqali amalga oshiriladi va funksional qaramlikni aks ettiruvchi maqomlarda mustahkamlanadi. Psixologiyada "boshqaruv" atamasi bilan bir qatorda "faoliyat" atamasi ham qo'llaniladi (yuqoridagi ta'rifda "faoliyat" atamasi "boshqaruv" tushunchasi mazmuniga kiritilgan bo'lib, u orqali ochiladi).

Zamonaviy boshqaruv psixologiyasida A. L. Juravlev ta'kidlaydiki, tarixan vujudga kelgan predmetni tushunishning ikkitomonlamaligi ta'riflarda o'z aksini topadi va uni ijtimoiy psixologiyaga (aslida uni tarmoqqa aylantiradi) yoki mehnat psixologiyasiga yaqinlashtiradi. Shunday qilib, bir tomondan, boshqaruv ijtimoiy munosabatlarning alohida turi sifatida qaralib, boshqaruv munosabatlarining psixologik xususiyatlari o'rganiladi; boshqa tomondan, boshqaruv mehnat faoliyatining o'ziga xos turi sifatida o'rganiladi va boshqaruv faoliyatining psixologik jihatlarini o'rganiladi, bu esa ushbu atamalarni tushunishda chalkashliklarni keltirib chiqaradi.

Ta'lim tizimidagi innovatsion jarayonlar uzluksiz o'z-o'zini tarbiyalash va o'z-o'zini kasbiy takomillashtirishga qodir, ta'lim standartlarini joriy eta oladigan, eng yangi pedagogik texnologiyalarni joriy eta oladigan innovatsion tipdagi mutaxassisni talab qiladi. Professor-o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyasiga qo'yiladigan yangi talablar ularning kasbiy tayyorgarligi samaradorligini oshirishning asosiy mexanizmlarini izlashni belgilaydi.

Masalan, Fransiyada ta'lim muassasalari o'qituvchilarining asosiy tayyorgarligi universitet pedagogika institutlari va pedagogik ilmiy-ta'lim birlashmalarida, qo'shimcha uch yillik fundamental universitet ta'limidan so'ng ikki yillik pedagogik mutaxassislik bo'yicha o'tkaziladi. Talabalarning kasbiy-pedagogik ta'limi uchta

davrni o'z ichiga oladi, bunda birinchi (3 yil) majburiy fundamental fanlarni va keyingi imtihonlar bilan tanlov kurslarini o'rganishni o'z ichiga oladi; ikkinchi (kasbiy) (1-2 yil) nazariy va amaliy qismlardan iborat imtihon bilan yakunlanadi.

Zamonaviy Germaniyada bo'lajak o'qituvchilarni universitetda tayyorlash uchta komponentdan iborat: birinchisi, kasbiy faoliyat uchun zarur bo'lgan 2-3 fanni o'rganishni o'z ichiga oladi. Barcha talabalar uchun majburiy fanlar nemis tili, matematika va ixtiyoriy fan, ikkinchisi - pedagogika fanlari. Davlat me'yoriy hujjatlari universitetda o'qitish va kadrlar tayyorlash predmetiga aylanishi kerak bo'lgan pedagogika va gumanitar fanlarning quyidagi bo'limlarini belgilaydi. Ularga quyidagilar kiradi: tarbiya va ta'lim (pedagogika, falsafa), rivojlanish va ta'lim (psixologiya), ta'limning ijtimoiy shartlari (sotsiologiya, pedagogika), ta'lim tizimini tashkil etishning institutlari va shakllari (pedagogika, sotsiologiya, huquq), o'qitish va umumiy didaktika, uchinchi komponent - amaliyot (referendariat), maktabda pedagogik texnologiyalar yoki o'qituvchilarning kasbiy amaliy mashg'ulotlari bo'lib, ular maktabda pedagogika texnologiyalari yoki o'qituvchilari uchun kasbiy amaliy mashg'ulotlardir. bu yerda talaba (stajor) va murabbiy (referendariat)ning o'zaro hamkorligi orqali amaliy faoliyatga nazariy tayyorgarlik amalga oshiriladi. Pedagogik kadrlar tayyorlash muammosi bo'yicha Germaniya tajribasini umumlashtirgan holda shuni tushunamizki, respublikada pedagog kadrlarni tayyorlash ikki bosqichda: nazariy va amaliy jihatdan amalga oshiriladi. Pedagogik kadrlarni innovatsion tayyorlash referendum doirasida amalga oshiriladi.

Yaponiyada maktabgacha ta'lim bo'yicha bo'lajak mutaxassislarni tayyorlash o'rta maktab negizida 2-3 yillik ta'lim bilan kichik kollejlarda (tanki daigaku) amalga oshiriladi.

AQSHda oliy pedagogik ta'lim tizimida universitetlarning umumiy ta'lim muassasalari va ijtimoiy infratuzilma bilan o'zaro hamkorligini kuchaytirish asosida yangi institutlar tashkil etildi. Universitetlar qoshidagi malaka oshirish maktablarining faoliyati umumiy maqsadga erishish uchun universitetlar va maktablarni birlashtirish g'oyasiga asoslanadi - o'qituvchilar tayyorlash sifatini oshirish orqali ta'lim sifatini oshirish.

NCATE standartlariga muvofiq, malaka oshirish maktablarining faoliyati quyidagilarga yo'naltirilgan: talabalarni (bo'lajak o'qituvchilarni) amaliy tayyorgarligi, uning mohiyati bo'lajak o'qituvchilarning amaliyotchi o'qituvchilar va universitet o'qituvchilari bilan hamkorligida, amaliyotchi o'qituvchilarning kasbiy mahoratini oshirishda; ta'lim sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyati, bu samarali o'qitish usullarini izlash, ta'lim xizmatlari sifatini oshirish orqali talabalarning o'quv faoliyatini yaxshilashga ko'maklashish bilan bog'liq.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar orasida o'qitish alohida o'rin tutadi. O'qitish kelajakdagi mutaxassisning an'anaviy o'qitish shakllaridan foydalangan

holda shakllantirilmaydigan malakalari, ko'nikmalari, qobiliyatlari va shaxsiy fazilatlarini tezda shakllantirishga imkon beradi. Mashg'ulotlarning o'yin vaqti, amaliy topshiriqlarni bajarishga e'tibor berish barcha mashg'ulotlar ishtirokchilarining imkoniyatlari va qobiliyatlarini safarbar etishga yordam beradi. Muayyan turdagi xulq-atvorning murakkab ko'nikma va qobiliyatlarini rivojlantirishga qaratilgan faol ta'lim shakli sifatida kasbiy tayyorgarlikni joriy etish bo'lajak mutaxassislarning kasbiy faoliyati va kasbiy muloqoti uchun samaralidir.

Foydalangan adabiyotlar

1. Pedagogika. M. Toxtaxodjaeva umumiy tahriri ostida. –T.: O'zbekiston Faylasuflari milliy jamiyati. 2010 y.
2. Aleks Muur. Ta'lim berish va ta'lim olish: pedagogika, ta'lim dasturi va tarbiya. - Rutledj. Ikkinchi nashr.
3. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. .-T.: 2008 y. 180 b. 13. Podlasъy. Pedagogika. M. Vlados. 2010 g. 235 st.